

"Aus, aus, aus! – Wir sind
wieder wer"

Jalkapallo ja saksalainen identiteetti

Saksassa koetaan maan jalkapallon kriisi varsin syvästi, tavalla, jota Suomessa ei ehkä ymmärretä – ei edes nyt, vaikka Suomessa joudutaan potemaan yhtäikaa hiihdon alennustilaa, yleisurheilun jatkuvaa alamäkeä, jäämistä jääkiekossa jo kolme kertaa peräkkäin ilman MM-kisamitalia sekä ikuista kyvyttömyyttä päästä miesten jalkapallon arvokisoihin. Saksa on maa, jossa on totuttu Beckenbauerin, Müllerin ja Klinsmannin kaltaisiin tähtiin, jossa maan liigamestaruuden ratkeaminen nousee pääuutisten ykkösaiheeksi – ja jossa maan uusi liittopresidenttikin katsoo tarpeelliseksi lohdutella kansalaisia virkaanastujaispuheessaan maa-joukkueen huonosta menestyksestä arvokisoissa. Kun vielä seuraavat MM-kisat pelataan Saksassa, huoli on entistä suurempi.

Saksassa on myös pidetty itsestäänselvyytenä, että huononakin päivänä suoritus on konemaisen varma – kuka ei muistaisi Saksan lukemattomia viime hetken maaleja? Turhautuneen brittipelaajan Gary Linekerin mietelmä, kuinka jalkapallo on peli, jossa 22 miestä juoksee 90 minuuttia pallon perässä, ja lopuksi Saksa voittaa, on painunut jossain muodossa ei vain brittien ja saksalaisten, vaan myös monien muiden maiden lajifanaatikkojen selkäyttimeen. Sisäisesti Saksassa uskotaan, että nykyinen alamäki on sittenkin vain väliaikainen, ja höyryjyvä lähtee taas ennen pitkää liikkeelle; maan pelillinen viiteryhmä ei voi olla Latvian ja Bulgarian, vaan Brasilian ja Italian kaltaisten maiden joukossa.

Näin ollen ei yksinkertaisesti hyväksytä sitä, että maajoukkue voittaa karsintaottelussa hädin tuskin Färsaaret ja kokee sellaisia romahduksia kuin 1–5 tappion kotikentällä Englannille vuonna 2001, samoin numeroin varamiehiselle Romanianle Bukarestissa keväällä 2004 sekä pian sen jälkeen kotikentällä 0–2 Unkarille, jossa itsessäänkin on jo vuosikymmeniä tuskiteltu oman maajoukkueen jatkuvaa alamäkeä. Pahojen tappioiden jälkeen Saksan bulevardilehdet eivät koskaan säästele sanojaan, vaan pelaajia nimitetään niissä silloin yleisesti makkaroiiksi.

Maajoukkueen ongelmat ovat itse asiassa jatkuneet jo vuosia. Välillä tämä muodostuu tavallaan poliittiseksi kysymykseksi kansallisen aspektinsa kautta. Heikkouden yhdeksi syyksi on katsottu se, että saksalaisten pelaajien määrä on Bundesliigassa pudonnut varsin alhaiseksi, ja vielä heikommaksi saksalaisten pelaajien panos muodostuu, jos tarkastellaan, ketkä ovat joukkueiden tähtipelaajia ja tekevät maalit. Ulkomaalaispelaajilla mitattuna Bundesliiga onkin yksi Euroopan "vierastyöläis"-painotteisimpia sarjoja, ellei jopa se, jota "vieraat" hallitsevat kaikkein eniten.

Onkin vaikeaa kiistää sitä, että maan omien pelaajien pelimahdollisuuksien väheneminen tuntuu korreloivan Saksan maajoukkueen alamäen kanssa. Joskus tämä argumentti on tosin käännetty toisinkinpäin: 1960–70-lukujen kulttiradikaali, nytemmin ranskalaisena vihreiden EU-edustajana toimiva Daniel Cohn-Bendit selitti, että Saksassa ei ole taustaltaan ulkomaalaisia pelaajia liikaa, vaan liian vähän. Liberaali maahanmuuttopolitiikka toisi maalle parempia pelaajia, kuten Ranskassa. Tämä mieliala ei kuitenkaan liene kovin yleinen (etenkin kun voi kysyä, kumpi asia Ranskankaan "sateenkaarimaajoukkueen" takana on ollut – liberaali maahanmuuttopolitiikka vai kolonialistinen menneisyys). Samaan aikaan saksalaispelaajia on kelvannut kovatasoisimpiin ulkomaisiin liigoihin yhä harvemmin.

Yksi pelastuskeino on ollut sukeltaminen menneisyyteen. Suuret mittasuhteet on saavuttanut vuoden 1954 kisojen yllätysmaailmanmestaruuden muistelu – voitto ennakkosuosikista, legendaarisen Ferenc Puskasin Unkarista. Saksan televisiosta tuli vuonna 2004 aiheesta useita dokumentteja, ja vuonna 2003 filmatiin maailmanmestarijoukkueesta elokuva "Das Wunder von Bern". Sanomalehdet juhlistivat näyttävästi finaalin 50-vuotispäi-

Vesa Vares

"Aus, aus, aus! – Wir
sind wieder wer"
Jalkapallo ja
saksalainen
identiteetti

vää (4. heinäkuuta) sekä muisteluilla että omilla analyyseillään. Johtoajatuksena toistui, että mestaruus oli sodan jälkeen ensimmäinen asia, josta saksalaiset saattoivat olla ylpeitä. "Wir sind wieder wer" – olemme taas jotakin. Myös populäärikirjallisuutta aiheesta ilmestyi, tai vanhaa painettiin uudelleen.¹ Jalkapallolehti Kicker julkaisi teemasta oman kirjasen ja sen sisällä näköispainoksen 50 vuoden takaisesta numerostaan, joka oli painettu voiton jälkeen.²

Jo ilman tätäkin hehkutusta saksalainen jalkapallofani tunsikin varmasti sellaiset vuoden 1954 selostajan Herbert Zimmermannin huudahdukset kuin "aus, aus, aus, aus ... Deutschland ist Weltmeister", "Turek, du bist ein Teufelskerl, du bist ein Fussballgott", "halten Sie mich für verrückt", "gehalten, gehalten von Toni, gehalten"³ – yhtä hyvin kuin suomalaiset laulun "den glider in", tai Antero Mertarannan "se on siinä", "ihanaa leijonat ihanaa" ja "ruotsalaispuolustajat pelataan kebab-kioskille". Samanlainen identiteetin nostaja on ollut Amerikassa jo toistamiseen filmattu vuoden 1980 jääkiekkovoitto Neuvostoliitosta ("Korkea maila" ja "The Miracle on Ice").

Unkarissa taas vuoden 1954 kisojen tappio luokitellaan Trianonin vuoden 1921 rauhansopimuksen ja vuoden 1956 kansannousun murskaamisen veroiseksi katastrofiksi. Myöskään eräitä erotuomarin ratkaisuja ei ole hyväksytty.

Bernin "ihmettä" muisteltiin Saksassa vuosina 2003–2004 tavalla, jota voi pitää eräänlaisena liittotasavaltalaisen identiteetin kertaamisena. Toinen vastaava samanaikainen ilmiö oli julkisuuden yhä innokkaampi samaistuminen Hitlerin vastaiseen saksalaiseen vastarintaan⁴. Tämän sankarillistamisen jo hiukan suhteettomaltakin tuntunut korostaminen sai selkeimmän osoituksensa heinäkuun 20. päivän eli Hitleriä vastaan vuonna 1944 tehdyn epäonnistuneen attentaatin laajassa käsittelyssä, keskushenkilönä pommin Hitlerin päämajaan tuonut kreivi, eversti Claus Schenk von Stauffenberg. Historioitsija Hans Rothfels onkin kirjoittanut, että heinäkuun 20. päivän miehet palauttivat kansakunnan kunnian, ei jalkapallovoitto.⁵

Huomionarvoista on myös se, että "Suurin saksalainen" -äänestyksessä tulivat neljänneksi Saksan ulkopuolella varsin tuntemattomat suuruudet, Hitlerin vastaiseen vastarintaan liittyneet Schollin sisarukset. Äänestyksen voittaja oli Liittotasavallan per-

Vesa Vares

"Aus, aus, aus! – Wir
sind wieder wer"
Jalkapallo ja
saksalainen
identiteetti

sonoituma jos kuka – Konrad Adenauer. Stauffenberg oli yllättävinkin alhaisella sijalla (49), äänestys oli hänen vuoden 2004 hehkuttamiseensa nähden ehkä hiukan liian aikaisin. Mainittakoon, että vuoden 1954 maailmanmestarijoukkueen pelaajista listalla olivat sijalla 71 Fritz Walter ja sijalla 90 Helmut Rahn. Ehkä hieman yllättäen valmentaja Sepp Herberger ei päässyt 100 parhaan listalle.

Identiteetin nostatus Hitlerin vastaisella vastarinnalla, jopa tavalla, jossa Saksa näkee itsensäkin uhrina, on epäilemättä herättänyt ulkomailla ihmetystä ja jopa ärtymystä. Sen sijaan urheilullinen identiteetin nostatus on ollut vaarattomampaa. Voidaan korkeintaan riidellä unkarilaisten kanssa siitä, vahingoittiko Saksan puolustaja Liebrich Puskasia tahallaan alkulohkon ottelussa, taklasiko Saksan hyökkääjä Unkarin maalivahtia finaalin tasotusmaalitilanteessa (2–2) ja oliko Unkarin viime hetken tasotusmaalili (joka hylättiin) oikeasti paitsio vai ei. Kriisiä ei niistäkään saa aikaiseksi. Eikä liene ihme, että Rothfelsen teesin kiistää eräässä voiton vuosipäivän lehtijutussa kirjailija Arthur Heinrich – joka on kirjoittanut teoksen 3:2 für Deutschland – Die Gründung der Bundesrepublik im Wankdorf-Stadion zu Bern (suom. 3:2 Saksalle – Liittotasavallan perustaminen Bernin Wankdorf-Stadionilla).⁶

Ulkomailta katsoen vuoden 1954 mestaruuden juhlinta, kun Saksa sentään on voittanut kaksi muutakin, paremmin tunnettua maailmanmestaruutta (1974 ja 1990), voi tuntua yllättävältä. Suurin osa jalkapallon harrastajistakin kokee maailmanilmiö jalkapallon syntyneen vasta vuoden 1958 kisoista. Silloin kentille marssi näyttävä ja huipputaidokas Brasilia, joka ulkopuolistenkin oli helppoa omaksua suosikikseen, ainakin kakkossuosikikseen, ja uransa aloitti useimpien asianharrastajien edelleen maailman parhaaksi pelaajaksi arvostama Pele. Muu on esihistoriaa. Vuoden 1974 maailmanmestaruus oli Saksalle kotikisamestaruus, ja vuoden 1990 mestaruuden voi kytkeä Saksojen yhdistymiseen (kuten "Good bye Lenin" -elokuvassa tehdään). Miksi siis vuosi 1954 – tuon joukkueen pelaajista kun on Saksan ulkopuolisilla jalkapallofanaatikoillakin suuria vaikeuksia muistaa yksittäisiä pelaajia nimeltä? Suurelle osallehan tulee mieleen lähinnä harmi siitä, että tuon ajan Brasilia ja Pele, nimittäin Unkari ja Puskas, eivät voittaneet, vaan kirottu, ikuinen mielikuvitukseton jyrä, Goljat-Saksa.

Vesa Vares

"Aus, aus, aus! – Wir
sind wieder wer"
Jalkapallo ja
saksalainen
identiteetti

Ikäpolvet ja Liittotasavallan syntyhetki?

Vuotta 1954 on muisteltu tunteellisesti aikaisemminkin. Ikä- ja sukupolvia ajatellen nimenomaan vuoden 1954 muistelu juuri nyt on kuitenkin sinänsä loogista. Väistyvät sukupolvet muistavat tapauksen vielä henkilökohtaisesti ja haluavat palata nuoruuteensa. Ottelun ja voiton kokemus on osa heidän nuoruuden identiteettiään, vaikka he eivät olisi muuten edes olleet kiinnostuneita urheilusta. Vuoteen 1954 voi myös liittää eräänlaisen "viattomuuden ajan" hengen sikäli, että jalkapallo ei ollut vielä ammattilaistunut, teollistunut ja – kuten on valitettu – "virkamiehistynyt" – samalla tavalla kuin nykyään tai jo vuosina 1974 ja 1990. Pelaajat olivat amatöörejä, ja aika oletetaan dopingista vapaaksi. Vuodet 1974 ja 1990 ovat lisäksi vielä liian lähellä.

Ehkä yksi ikäpolviselitys liittyy myös siihen, että kun muilla kansoilla on ollut viimeisimmän 10 vuoden aikana halu muistella sotavuosia, saman ikäpolven saksalaisilta tämä on ollut kiellettyä, etenkin sen muuttaminen sankarikertomuksiksi. Stauffenberg-ilmion voi tietenkin luokitella sellaiseksi, samoin tavallaan muut "uhri"-asemaa korostavat muistelut, kuten pommitustuhot ja saksalaisten varsin raa'at karkotukset Itä-Euroopasta. Mutta niistäkään ei sikäli saa myyttistä sankarikertomusta, koska ne liittyvät tappioon ja johtavat vastapuolen väistämättömiin vastakysymyksiin: kuka aloitti, ja ketkä sallivat Auschwitzin? Vastakysymykset ovat, vaikkakin perusteltuja, tietenkin nekin historiallisesti yksipuolisia, koska ne yksinkertaistavat historiallisen prosessin pelkkään hyvyyteen ja pahuuteen kysymättä kontekstia. Mutta kieltämättä ne ovat vaikutukseltaan tehokkaita. Bernin tarina on riidattomampi.

Identiteetin muodostumisen näkökulma on tullut Saksassa aiemminkin esille vuoden 1954 joukkueen yhteydessä. Näkökulma tuli nyt entistä selvemmin näkyviin myös edellä mainitun elokuvan, TV-dokumenttien ja kirjojen markkinoinnissa. Elokuvan mainoslause kertoo jo paljon: "Jokainen lapsi tarvitsee isän. Jokainen ihminen tarvitsee unelman. Jokainen kansakunta tarvitsee legendan."⁷ Filmin kirjaversio korostaa takakannessa, kuinka "vuoden 1954 voitto on jo kauan ollut osa saksalaista myyttiä", ja esittelyosassa, kuinka kirjailija "kertoo uuden ajan

Vesa Vares

"Aus, aus, aus! – Wir
sind wieder wer"
Jalkapallo ja
saksalainen
identiteetti

esiinmurtautumisesta, sen muodista, sen jalkapallosta ja Ruhrin alueesta, jossa saksalaisen jalkapallon sydän lyö".⁸

Mainittakoon, että elokuvan ohjaaja Sönke Wortmann tulee myös suunnittelemaan Saksan liittokanslerinviraston kanssa imagokampanjan vuoden 2006 MM-kisoihin, jotka pidetään Saksassa. Kampanjan otsikko on "FC Deutschland 2006".

Toisten kirjojen ilmauksia olivat muun muassa "3:2 oli kansallista identiteettiä luova tulos", "enemmän kuin mikään, tämä voitto vakiinnutti hävityn sodan jälkeen Liittotasavallan kansalaistensa tietoisuuteen kansakuntana"; "Saksan maajoukkueen maailmanmestaruusvoitto syöksi Saksan kansan kansalliseen hurmiotunnelmaan, ensimmäiseen hävityn sodan jälkeen, myös vyöhykerajan yli, vaikka se oli kielletty", "se (filmi) kertoo aivan sivumennen Saksan sosiaalishistorian".

Erään kirjan esipuheessa asetetaan nimenomaan historian-tutkijoiden kannaksi, että Liittotasavallan vakiintuminen ihmisten mieliin seurasi enemmän tästä jalkapallovoitosta kuin perustuslain säätämisestä tai Bundeswehrin perustamisesta. Voitto merkitsi voittoa myös 9 vuotta kestäneestä itsensä epäilemisestä. Ei vain tuon ajan isille, vaan myös pojille, kyseessä oli "vapauttava isku". Ottelun sankarit eivät kylläkään halunneet olla sankareita eivätkä sellaisia olleetkaan, "mutta menestyksensä kautta he ehkä muuttivat koko kansakuntansa tietoisuuden". Voitto oli tuhon ja syyllisyydentunteen jälkeen jotain, "johon lähes kaikki voivat identifioitua, josta kaikki saattoivat iloita, joka antoi jokaiselle hiukan lisää voimaa arkeen".⁹

Samaan lopputulokseen tulevat myös molempien pääkanavien, ARD:n ja ZDF:n, dokumentit kuvatessaan maajoukkueen vastaanottoa voiton jälkeen Münchenissä ja sinne kerääntyntä hurnioitunutta väenpaljoutta. ARD-dokumentti menee lisäksi hyvin lähelle pelaajien elämäntarinoita alkaen sota-ajasta ja seuraten heidän vuoden 1954 jälkeisiä vaihteita; sen nimikin on "Die Helden von Bern" – Bernin sankarit.¹⁰ Samalla se tavallaan osoittaa pelaajat hyvin tavallisiksi kansalaisiksi ja luo vaikutelman pelaajien ja näiden kautta kansakunnan osattomuudesta natsi-ajan rikoksiin. Se tekee näiden tavallisten ihmisten voitosta jotain, mikä todella kuului kaikille "Bundesbürgereille".

Elokuvassa näkökulma Saksan muutoksesta ja uuden Saksan alusta tulee esille myös henkilöiden kautta. Jalkapallojoukkueen

Vesa Vares

"Aus, aus, aus! – Wir
sind wieder wer"
Jalkapallo ja
saksalainen
identiteetti

tarinan rinnalla kulkee kuvitteellisen Lubanskin perheen tarina. Perheen nuorempi poika on maajoukkuepelaaja Helmut Rahnin tuttu, jopa eräänlainen talismani: Rahn uskoo voittavansa tärkeät pelit, jos poika on läsnä. Tämä johtaa elokuvan lopussa jopa kovin deus ex machinamaiseen, melkein tahattoman koomiseen pojan ilmestymiseen MM-finaaliin kentän laidalle sen viime minuuteilla. Melkein heti tämän jälkeen Rahn tietenkin tekee voittomaaliin.¹¹

Perheessä on myös yritteliäs, baaria pitävä äiti, vanhempi, kommunistinen veli (joka siirtyy lopulta DDR:ään) ja teini-ikäinen tytär. Perheen isä palaa sotavankeudesta kesällä 1954 eikä tunnu aluksi sopeutuvan, vaan katsoo maailman muuttuneen huonommaksi, kurin höltyneen ja ihmettelee vaimon oloa työssä. Hän turvautuu myös ruumiilliseen kuritukseen ja vaatii perheen kuopukselta, että "saksalainen poika ei itke".

Isä ei kuitenkaan tee tätä pahuuttaan, vaan hämmennyksissään uuden edessä, ja lopulta hän sopeutuu ja voittaa perheen luottamuksen – jopa itkee itsekin lopussa. Eräänlainen käännekohta on kohtaus, jossa hän ensin antaa kuopukselle selkäsaunan ja joutuu sitten vaimonsa haukkumaksi tuskitellessaan, ettei mikään ole kuin ennen. Selvennykseksi sanottakoon, että tämä "ennen" ei viittaa ainakaan suoraan natsismiin, vaan sen voi ulottaa ylimalkaan konservatiiviseen saksalaiseen elämäntapaan, auktoriteettiin ja roolijakoon. Tämä kohtaus on joka tapauksessa kuin vanhan Saksan ja uuden Saksan yhteentörmäys, jossa uusi jää voitolle; isä muuttaa tapansa ja alkaa sopeutua. Tyypillisenä voi pitää myös sitä, että uutta Saksaa edustaa kohtauksessa "vahva nainen". Lubanskienkin kautta Liittotasavalta tavallaan syntyy – tuomiseematta vanhaa sellaisenaan, vaan sopeuttaen sen siten, että uusi kuitenkin korostuu. Muut ymmärtävät myös paremmin, kuinka raskas isän kohtalo eli 10 vuotta venäläisessä sotavankeudessa oli. Saksalainen uhrinäkökulma tulee siis tässäkin tavallaan esiin.

Argumentti Liittotasavallan syntyhetkestä yhden jalkapalloottelun tuloksena mielletään toki yleisellä tasolla symboliseksi, mutta juuri sellaisena se onkin mielenkiintoinen. Myös poliitikot käyttivät sitä mielellään. ZDF-dokumentti "Das Wunder von Bern – die wahre Geschichte" marssittaa alkuun muutamia nimikkaita poliitikkoja, kuten entisen liittokanslerin Helmut Kohlin, Baijerin ministeripresidentin Edmund Stoiberin ja nykyisen

Vesa Vares

"Aus, aus, aus! – Wir
sind wieder wer"
Jalkapallo ja
saksalainen
identiteetti

liittopäivien puhemiehen Wolfgang Thiersen, jotka kaikki viittaavat tähän näkökulmaan.¹²

Identiteettiä korostettiin ARD-dokumentissa ja lehtijutuissa myös sen pohjalta, kuinka Itä-Saksassakin voitto koettiin omien voittona, vaikka poliittisesti olisi pitänyt olla Unkarin puolella. Periaatteessa Liittotasavalta oli luokkavihollinen numero yksi. Jopa DDR:n Brandenburgin vankilassa peliä oli annettu kuunnella sen takia, että vangit saisivat kuulla lännen ja kilpailevan Saksan joukkueen häviävän sosialistiselle joukkueelle. Tulos oli vallanpitäjien kannalta pettymys. Selleistä oli voiton hetkellä kuulunut "Deutschland, Deutschland über alles" -laulua.¹³

Myös elokuvassa DDR:ään siirtynyt veli kuuntelee ottelua radiosta, mutta elokuva ei sen enempää problematisoi asiaa osoittamalla, millaisia tunteita hän mahdollisesti voiton johdosta koki.¹⁴ Selvää kuitenkin lienee, että yksi sanoma on, että isovelji valitsi väärin, pikkuveli valitsi oikein. Veljen lähtiessään osoittama DDR:n ihailu tasa-arvon ja sananvapauden maana tuntuu jopa aika osoittelevalta – tuskin vuonna 1954 kovin moni Liittotasavallan kansalainen sellaisia harhakuvia koki, etenkin juuri Itä-Saksan vuoden 1953 kansannousun verisen kukistamisen jälkeen.

ARD-dokumentti lisää vielä yhden näkökulman: maailmanmestaruuden jälkeen Saksan maajoukkue sai kutsun Moskovaan ja valmisti siten tietä Adenauerin Moskovon-vierailulle ja viimeisten Venäjällä olleiden sotavankien paluulle.¹⁵ Luotuaan Liittotasavallan identiteettiä ilmiö siis sai ulkopoliitikassa aikaan lennitystä – ei vaarallista nationalismia.

Viattomuuden aika?

Kuten jo mainittiin, vuosi 1954 on sikäli ollut helppo nostalgisoinnisen kohde, että jalkapalloon nykyisin kuuluvat lieveilmiöt – jotka ehkä ovat jo sitä hallitsevia ilmiöitä – eivät silloin dominoineet niin kuin nykyisin. Pelaajat kävivät normaaleissa töissä, heillä oli tavallisten ihmisten hyveet ja paheet. Oli mahdollista uskoa, että he olivat todella liikkeellä urheilun itsensä vuoksi. Ja, kuten jo mainittiin, oli helppoa samaistua näihin partureihin, leipureihin ja myyjiin, arjen ammattilaisiin, ja kokea heidän kauttaan, että "me" olimme voittaneet.

Vesa Vares

"Aus, aus, aus! – Wir sind wieder wer"
Jalkapallo ja
saksalainen
identiteetti

*Kansikuva teoksesta
Rudi Michel,
Deutschland ist
Weltmeister! Meine
Erinnerungen an
das Wunder von
Bern 1954. Unter
Mitarbeit von Harro
Schweizer. Südwest
Verlag, München,
2004.*

Tämä näkyy myös siinä, kuinka Lubanskien osuus tarinassa toteutetaan Essenin kaupungissa, köyhien kaivostyöläisten parissa. Lapset potkivat ryysyistä ja rojuista koottua jalkapalloa. Lubanskien baariin on saatu hankittua ensimmäinen televisio, josta kisoja voidaan seurata. Ruhrin tehdasmiljöö hiilikasoiheen ja

Vesa Vares

"Aus, aus, aus! – Wir
sind wieder wer"
Jalkapallo ja
saksalainen
identiteetti

raunioineen ei sinänsä ole mikään paratiisi, mutta se tuo mieleen moraalisesti turmeltumattoman, kansan syvien rivien miljöö, joka vielä – kuten elokuvan kirjaversio toteaa – on saksalaisen jalkapallon sydän. Se on selvästi jotain, mistä jalkapallo nousee ilman ahneutta ja puhtain keinoin, vilpittömästi rakkaudesta itse peliin. Tämä on jotain, mikä katsojista puhuttelee ainakin niitä, jotka ovat kyllästyneet nykyisten jalkapallotähtien diivailuun, tähtitieteellisiin palkkoihin, doping-skandaaleihin tai siihen, että ne, joiden pelejä katsotaan, eivät enää ole oman kylän tai korttelin poikia. Etenkin Saksan tapauksessa ne kylät ja korttelit ovat yhä todennäköisemmin paikoissa, joissa puhutaan aivan toista kieltä ja ihonväri ja uskontokin ovat usein toisia.

Kuten *Süddeutsche Zeitungin* pääkirjoituksessa viitattiin: kyseessä oli aika, jolloin jalkapalloilijat elivät samantapaista elämää, saivat palkinnoiksi pesukoneita ja lottokuponkeja ja torjuivat houkutukset lähteä pelaamaan ulkomaille.¹⁶ Die Zeit-lehden haastattelussa Hans Schäfer – eräs harvoista vielä elossa olevista finaalin pelaajista – viittaa myös uuden sukupolven eroon verrattuna omaansa: vuoden 1954 joukkueen pelaajista kaikki tulivat köyhistä oloista, kuten parhaat ovat aina tulleet. Unkarilaisiin verrattuna, jotka olivat täysammattilaisia, he ansaitsivat pelaamisestaan 10 kertaa vähemmän. Heillä oli mahdollisuus parantaa asemaansa jalkapallolla, ja toisaalta ”olimme niin hulluja jalkapalloilijoita, me marssimme Kotkan (=Saksan kansallissymboli, VYV) puolesta. Olisimme maksaneet Kotkalle, että saisimme pelata maajoukkueessa”.¹⁷ Schäfer ei suoraan syytä uutta sukupolvea puutteista tässä suhteessa, mutta viesti sukupolvien heikentymisestä on hyvin ymmärrettävissä – ja yleinen joka alan veteraaneilla.

Maajoukkueenkin osalta oli helppoa uskoa viattomuuteen, sillä Saksan joukkueella ei uskottu olevan mitään mahdollisuutta voittaa. Vuonna 1954 se ei ollut samanlainen joukkue kuin myöhemmin. Se oli sananmukaisesti ”Aussenseiter”, joka oli saanut pelata ensimmäisen maaottelunsa sodan jälkeen vasta vuonna 1950 ja jonka monet pelaajat olivat suhteellisen iäkkäitä, jo sotaaikana uransa aloittaneita (aloituskokoonpanossa oli neljä vähintään 30-vuotiasta). Jo selviäminen finaaliin oli yllätys, ja joukkue sai finaalissa vastaanansa ylivoimaiset ennakkosuosikit, unkarilaiset. Unkarin joukkue vilisi tähtiä, eikä se ollut hävinnyt nel-

Vesa Vares

”Aus, aus, aus! – Wir sind wieder wer”
Jalkapallo ja
saksalainen
identiteetti

jään ja puoleen vuoteen. Maa oli olympiavoittaja, se oli ensimmäisenä ulkomaisena joukkueena murskannut Englannin Wembleyllä 6-3, ja sen pelaajat olivat käytännössä ammattilaisia ja tuntuivat pelottavan uuden totalitarismin, kommunismin lähettiläitä.

Saksa ei vuonna 1954 todellakaan ollut se sama 1970-80-lukujen Goljat, joka lähti lähes jokaiseen otteluunsa ennakkosuosikkina – ja jota harva Saksan ulkopuolella kannatti. Pitkään eristetyin maajoukkueen amatöörimäiset pelaajat tuntuivat aidoilta altavastaajilta, joilla ei ollut mahdollisuuksia jättäiläisiä vastaan – mikä tuo aina mukanaan romanttisen "vaikeuksien kautta uskomattomaan voittoon" -teeman. Urheilullinen dramatiikka vain lisäsi tätä efektiä: Saksa hävisi alkulohkossa Unkarille peräti 3-8 (tosin asetettuaan tietoisesti peliin varamiehisen joukkueen). Saksa oli finaalisakin 0-2 tappiolla jo kahdeksan minuutin jälkeen, ennen kuin nousu kohti voittoa alkoi.

"Viattomuus" oli kuitenkin tosiasiaa suhteellista, ja toki kirjallisuus, sanomalehdet ja jopa ZDF:n ja ARD:n dokumentit romuttavat osin tämän viattomuuden glooriaa. Tyypillistä ehkä kuitenkin on, että televisiokatseluun tarkoitettut dokumentit (jotka siis tavallaan suuntautuvat "kasvattavasti" koko kansalle) kirjaavat tiettyjä epäselvyyksiä ja kauniin myytin säröjä, mutta jättävät ne tavallaan avoimiksi. Esimerkiksi nousee jopa kysymys dopingista. Saksan joukkueella tuntui olevan turnauksen loppua kohden uskomattomat voimat, myöhemmin lähes koko joukkue sairastui keltatautiin. Tiedetään myös, että joukkueen lääkäri antoi pelaajille pistoksia. Samaten esitetään kysymyksiä siitä, oliko Unkarin tasoitusmaali sittenkään paitsio ja vahingoittiko Saksan puolustaja Puskasia alkulohkon ottelussa tarkoituksellisesti. Taklauksen tuloshan oli, että Puskas joutui lepäämään sen jälkeen kaksi tärkeää ottelua (Brasiliata ja Uruguayta vastaan, jotka kuluttivat suuresti Unkarin voimia, kun joukkueen tähti oli sivussa). Puskas palasi vasta hiukan puolikuntoisena finaaliin. Kysymykset jätetään kuitenkin enemmän tai vähemmän avoimiksi¹⁸ ja annetaan ainakin viimeinen puheenvuoro niille, jotka kiistävät dopingin, tasoitusmaalin laillisuuden ja vahingoittamisen tarkoituksellisuuden.

Vesa Vares

"Aus, aus, aus! – Wir
sind wieder wer!"
Jalkapallo ja
saksalainen
identiteetti